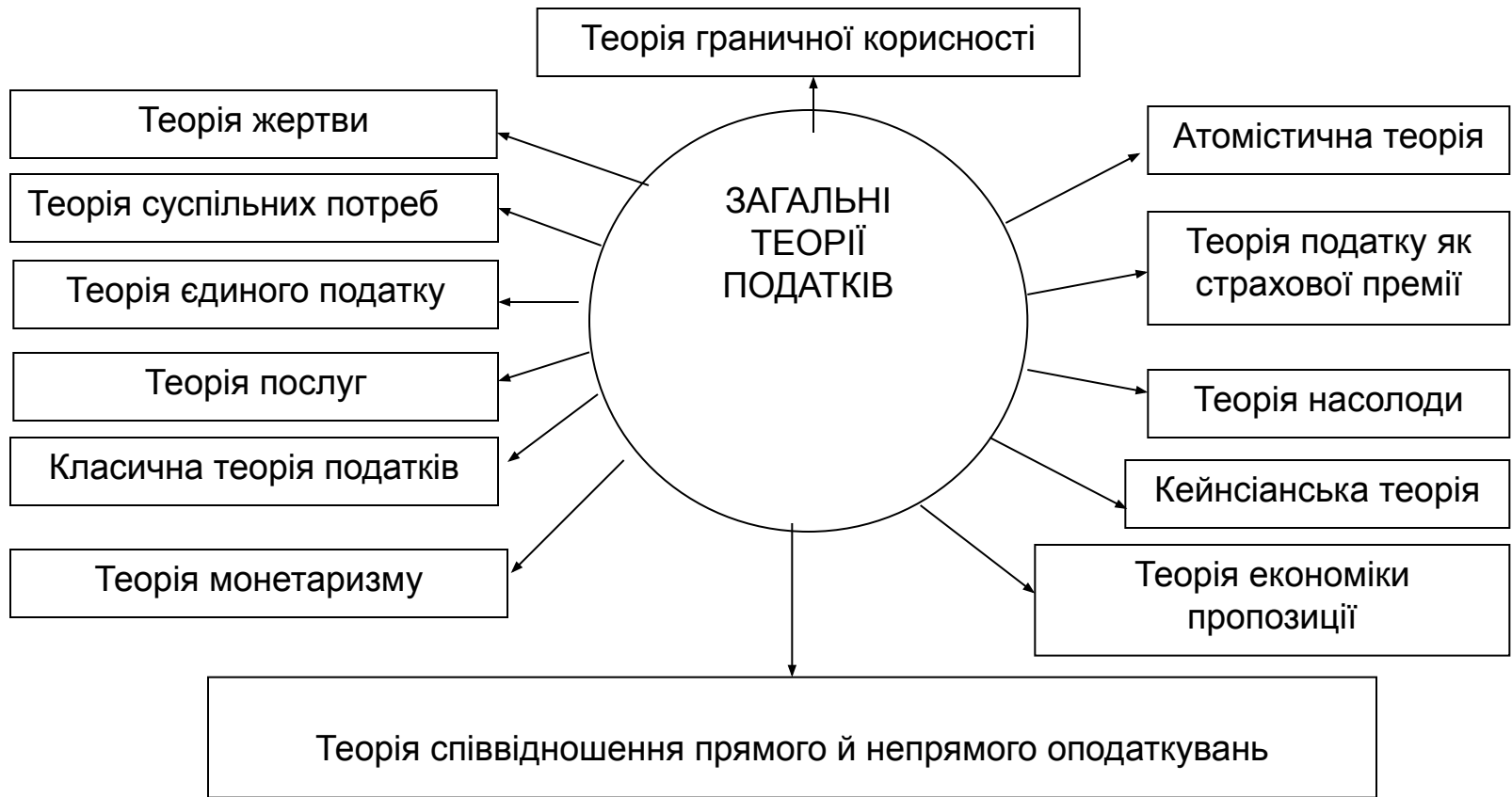

ТЕМА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОДАТКІВ

1. Передумови виникнення та етапи розвитку оподаткування. Еволюція теорій про податки
2. Сутність та функції податків
3. Елементи податків
4. Класифікація податків
5. Роль податків у формуванні доходів бюджету.
6. Незвичайні податки країн світу

Етапи розвитку уявлень про податки

Етап	Характеристика уявлень про податки
Стародавній Світ	Податки мають форму добровільних пожертвувань, жертвоприношень.
Римська імперія та Візантія	З'являється прототип декларації про доходи, система місцевого оподаткування та низка надзвичайних податків. Податки розглядаються як одне з альтернативних джерел доходів державної казни, проявляються фіскальна та стимулююча їх функції.
Середньовіччя та Епоха Просвітництва	Податок набуває змісту узаконеного засобу грабунку населення державою. З'являються перші думки про природу податку як договору між державою та населенням, який ґрунтується на оплаті населенням послуг, що надаються йому державою. Податок стає невід'ємною складовою державного фінансового апарату

Приватні теорії податків

Теорія співвідношення прямого й непрямого оподаткувань. Суть теорії складається у виявленні впливу прямого й непрямого оподаткувань на збалансованість податкової системи: прямі податки більшою мірою співвідносяться з доходами населення, точніше та зрозуміліше визначають податковий обов'язок кожного платника, ніж непрямі податки.

Теорія єдиного податку. Відповідно до цієї теорії єдиний податок – це єдиний податок на один об'єкт оподаткування – землю, видатки, нерухомість, дохід, капітал тощо. Одним з ранніх видів єдиного податку був податок на земельну ренту. Варто визнати, що теоретично стягнення єдиного податку більш просто й раціонально, ніж стягнення безліч окремих податків.

Теорія А. Пігу. Пігу розробив ключову для сучасної фінансової науки концепцію так званих зовнішніх ефектів (externalities). Він проводив розходження між приватними (для цього господарюючого суб'єкта) і сукупними (для всього суспільства) витратами. Приватні витрати менше суспільних, якщо виробництво або споживання певного блага зв'язано з негативним ефектом для третіх осіб (наприклад, для підприємств, які забруднюють навколишнє середовище). У результаті рівноважне виробництво й споживання благ не буде оптимальним з позицій суспільного добробуту. Цю проблему можна вирішити введенням спеціального обов'язкового платежу (податку Пігу), що буде приводити у відповідність приватні й суспільні витрати.

Теорія Дж. Кейнса. Особливе значення Дж. Кейнс приділяв податкам і їх впливу на основний «психологічний закон», відповідно до якого люди схильні збільшувати своє споживання, але не на стільки, на скільки збільшився дохід. Це призведе до падіння попиту на товари й скороченню виробництва. Держава повинна перешкодити прояву цього закону й заповнити відсутній попит або збільшенням своїх витрат на рахунок податкових надходжень, позик, або стимулюванням приватних інвестицій різними методами. Його формула така:

- *Заощадження + Податки = Інвестиції + Державні видатки.*

**Правові основи податків та податкової
системи в Україні закріплені
Податковим кодексом України від 02.12.2010
р. № 2755-VI**

Податком є

обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку відповідно до Кодексу

Сутність податків (платежів) як економічної категорії

полягає в тому, що вони є обов'язковими внесками в бюджет відповідного рівня чи в державні цільові фонди, які здійснюють платники в порядку і на умовах, зазначених у відповідних законодавчих актах про оподаткування.

Податок є фінансовою категорією.

оскільки припускає рух вартості між державою і підприємствами різних форм власності, між державою і населенням з наявністю процесу акумуляції коштів у централізованих фондах.

Податки –

це фінансові відносини між державою та платниками податків з приводу примусового відчуження частини новоствореної вартості в процесі розподілу ВВП з метою формування централізованих фондів фінансових ресурсів, необхідних для виконання державою її функцій.

Ознаки податку:

- законодавча регламентація – право на встановлення, зміну, скасування податків, пільг, здійснюється виключно державними уповноваженими органами;
- безоплатність та нееквівалентність – односторонній характер встановлення податків;
- відсутність цільового характеру – акумулювання коштів в бюджеті, для задоволення державних потреб;
- обов'язковість – забезпечення доходної частини бюджету через примусовий характер стягнення податків з усіх ю/ф осіб;
- грошовий вимірник – внесення податків здійснюється переважно у грошовій формі.

Функції податку:

1. Фіскальна – проявляється в надходженні коштів у бюджет для задоволення потреб держави.

У період становлення держави ця функція була єдиною. Слід зазначити, що основою фіскальної функції повинний бути принцип стабільності (формування постійного переліку податків).

2. Регулююча – виявляється через механізм податкових інструментів: пільг, ставок, кредитів

3. Контрольна – забезпечує нагляд та контроль за правильністю нарахування, своєчасністю та повнотою сплати податків в Україні. Реалізується в ході оподаткування при регламентації державою фінансово-господарської діяльності підприємств, одержанні доходів громадянами, використанні майна.

4. Стимулююча – створює умови для розвитку чи стримання (у даному випадку функція виступає дестимулюючою) того чи іншого виду діяльності.

5. Розподільна – складається в перерозподілі суспільних прибутків між різними категоріями населення.

Принципи податків:

- 1) однократність (один об'єкт не може обкладатися двічі податком аналогічного виду);
- 2) централізація встановлення Верховною Радою;
- 3) рівний підхід до оподаткування всіх суб'єктів будь-яких форм власності;
- 4) науковий підхід до формування елементів податку.

Збори – безповоротні платежі разового характеру, що справляються за місцем виникнення відповідних відносин і вносяться, як правило, до бюджету за місцем виникнення. Вони не передбачають цільового призначення сплачених коштів, проте передбачають певну еквівалентність відносин (ринковий збір, збір за паркування автотранспорту).

Відрахування – безповоротній платіж компенсаційного характеру з метою фінансового забезпечення певних витрат бюджету, який має в бюджеті цільове призначення. Відрахування, як і внески, пов'язані з цільовим використанням отриманих доходів державою для забезпечення її функцій.

Внески – платежі безповоротного характеру виключно в цільові позабюджетні фонди. Цей вид обов'язкових платежів має найбільше цільове використання. Під цим терміном мають на увазі, насамперед, внески до фондів соціального страхування. Завдання, яке ставиться перед цими фондами – фінансування лише тих заходів та програм, для яких вони створені.

Плата – різновид податкових платежів, який передбачає певну еквівалентність відносин між платниками і державою, відповідно, розмір її залежить від обсягу ресурсів, що використано платником, а надходження плати державі визначається загальнодержавною власністю тих ресурсів, які використовуються платниками цього виду податкових платежів.

Мито – це платіж за певні юридично значимі дії й видачу документів уповноваженим на те державними органами або посадовими особами. Мито носить відносно еквівалентний характер.

Елементи податків

1. Платник – юридичні і фізичні особи, на яких покладається обов'язок платити податок.
2. Об'єкт оподаткування – це те, що підлягає оподаткуванню тим чи іншим податком, збором або обов'язковим платежем, – доходи (прибуток), додана вартість продукції (робіт, послуг), вартість продукції (робіт, послуг), у тому числі митна або її натуральні показники, спеціальне використання природних ресурсів, майно юридичних і фізичних осіб та інші об'єкти, визначені законами України про оподаткування. Об'єкт оподаткування повинен бути стабільним, чітко визначеним, мати безпосереднє відношення до платника податку.
3. Податкова ставка – являє собою величину податку на одиницю обкладання. Встановлюється або Верховною Радою, або місцевими Радами і не змінюється упродовж бюджетного року. Може бути виражена у відсотках або у твердій сумі.
4. Податкова база (база оподаткування) – це вартісний, фізичний або інший характерний вираз об'єкта оподаткування, законодавчо закріплена частина доходів або майна платника, яка враховується при розрахунку податку, збору та обов'язкового платежу і до якої встановлюється податкова ставка.

Види ставок :

- · тверда – встановлюється у твердій сумі на одиницю чи об'єкт обкладання незалежно від розміру доходів;
  - · прогресивна – зростає по мірі росту оподаткованого доходу;
  - · регресивна – зменшується зі збільшенням доходу.
5. Податковий період – це період часу, по закінченні якого обчислюється податкова база і сума податку. Відповідно ПКУ податковий період: календарний день, місяць, квартал, три квартали, півріччя, рік.
  6. Порядок обчислення податку
  7. Строк та порядок сплати податку
  8. Строк та порядок подання звітності з податку
  9. Одиниця обкладання – одиниця виміру об'єкта податку (товару, земельної площі і т.д.), щодо якого відбувається встановлення норм і ставок оподаткування.
  10. Джерело податку – дохід суб'єкта, з якого сплачується податок.
  11. Податкова пільга – повне чи часткове звільнення від податку юридичних чи фізичних осіб відповідно до чинного законодавства.

До числа пільг належать:

- · неоподаткований мінімум доходу;
- · знижки з обчислювальної суми податку;
- · виплати з оподаткованого доходу;
- · податковий кредит.

Класифікація податків

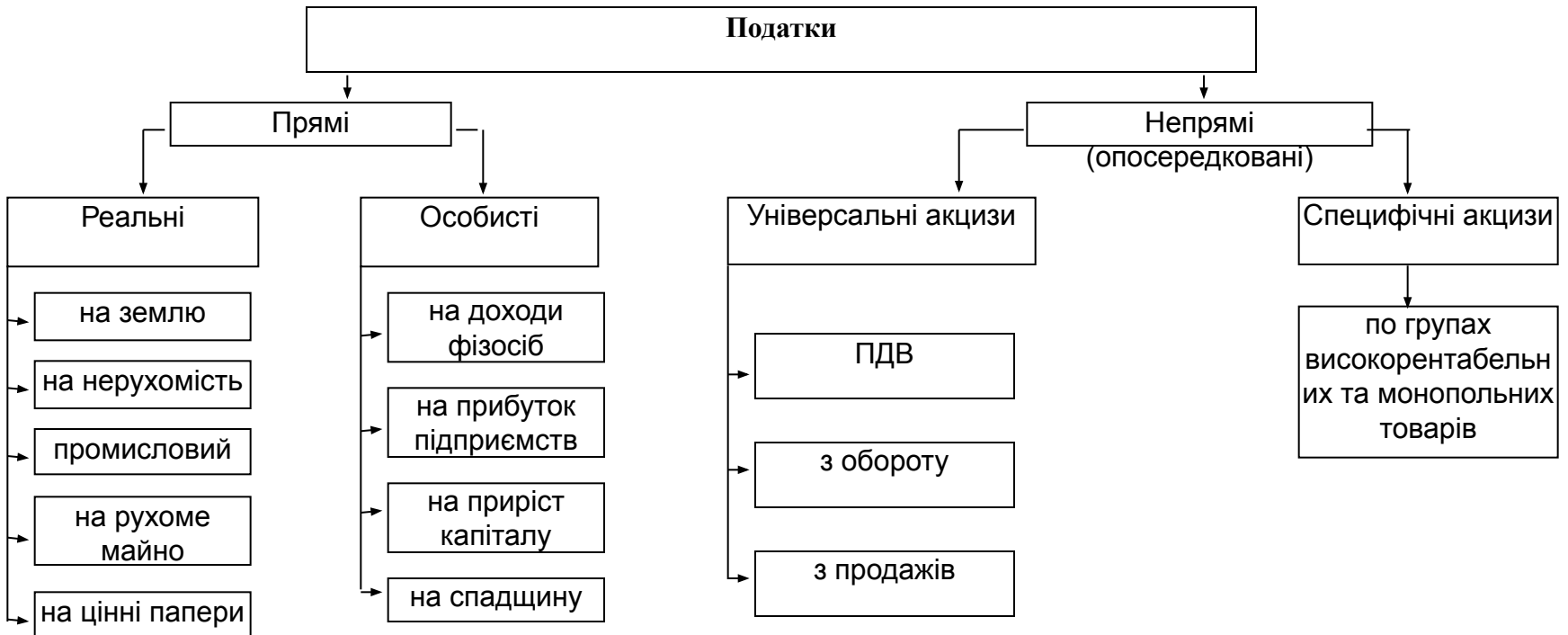
1) залежно від платника:

- з юридичних осіб;
- з фізичних осіб;
- змішані (із власників транспортних засобів).

2) за економічним змістом об'єкта оподаткування – податки на доходи, на споживання, на майно та на певні дії.

3) за формою оподаткування – прямі та непрямі податки. Прямі податки пов'язуються безпосередньо з об'єктами оподаткування: вони оподатковують або на майно, або на дохід. Кінцевим платником прямого податку є володар майна чи одержувач доходу. Непрямі податки пов'язуються з цінами товарів та послуг, не залежать від рівня доходів суб'єктів оподаткування. Вони є податками на споживання, кінцевим їх платником є споживач товару, на якого податок перекладається через надбавку до ціни.

Класифікація прямих та непрямих податків

Особливості (переваги та недоліки) прямих та непрямих податків

Показник	Непрямі податки	Прямі податки
Складність визначення податкового зобов'язання	Відносно прості розрахунки	Відносно складні розрахунки
Реакція платників податків на обкладання податками	Стійкі надходження в бюджет поза прямою залежністю від динаміки доходів	Відносно нестійкі надходження до бюджету, зумовлені динамікою доходів підприємств і громадян.
Характер оподаткування	Відносно регресивне	Відносно прогресивне
Можливість перекладання податків	Велика	Менша
Вплив на роздрібну ціну товару (на кишені споживачів)	Великий	Менший.

Класифікація податків

4) за рівнем державних структур, що встановлюють податки, – федеральні, загальнодержавні та місцеві податки. Структура податків у цьому відношенні залежить від політичного устрою в країні. Загальнодержавні податки встановлюють вищі органи влади, їх справляння є обов'язковим для виконання на всій території країни. Перелік місцевих податків встановлюється вищим законодавчим органом, а безпосередньо порядок справляння регулюється місцевими органами влади. В Україні встановлюються загальнодержавні та місцеві податки та збори.

До місцевих податків в Україні належать:

1. податок на майно;
2. єдиний податок.

До місцевих зборів належать:

1. збір за місця для паркування транспортних засобів;
2. туристичний збір.

До загальнодержавних належать податки та збори, що є обов'язковими до сплати на усій території України:

- 1.податок на прибуток підприємств;
- 2.податок на доходи фізичних осіб;
- 3.податок на додану вартість;
- 4.акцизний податок;
- 5.екологічний податок;
- 6.рентна плата;
- 7.мити.

Класифікація податків

4) залежно від способу здійснення:

- · кількісні (розмір податку встановлюється для кожного платника окремо з огляду на його майновий стан і можливість сплати);
- · розкладкові – визначення розміру здійснюється на групу платника, а подальшу розкладку вони встановлюють самостійно.

5) залежно від характеру використання:

- · загального призначення;
  - · цільові.

6) залежно від періодичності здійснення:

- · разові – 1 раз упродовж податкового періоду при здійсненні визначених дій.
- · систематичні – через визначений період упродовж усієї діяльності платника.

7) залежно від способу обліку податкового платежу:

- · податки, що фінансуються споживачем.
- · податки, що включені в собівартість;
- · податки, що сплачуються за рахунок балансового прибутку;
- · податки, що фінансуються за рахунок чистого прибутку.

Відповідно до норм ст. 11 [Податкового кодексу](#) в Україні застосовується **спеціальний податковий режим, який передбачає** систему заходів, що визначає особливий порядок оподаткування окремих категорій господарюючих суб'єктів. Спеціальний податковий режим може передбачати особливий порядок визначення елементів податку та збору, звільнення від сплати окремих податків та зборів.

Структура доходів Зведеного та Державного бюджетів у 2013-2015 рр., %

Роки Доходи	Зведений бюджет України			Державний бюджет України		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Податкові надходження	79,9	80,6	77,8	77,8	79,0	77,0
Податок на доходи фізичних осіб	16,3	16,5	15,3	2,2	3,6	8,5
Податок на прибуток підприємств	12,4	8,8	6,0	16,1	11,3	6,5
Збори за спеціальне використання природних ресурсів	6,5	7,4	6,4	4,1	5,3	7,5
Податок на додану вартість	29,0	30,5	27,4	38,0	39,2	33,5
Акцизний податок	8,3	9,9	9,7	10,5	12,7	11,9
....						

Незвичайні податки країн світу:

Податок на сонце діє на Балеарських островах в Іспанії. Туристи, які приїжджають до цього регіону, за щоденне перебування під сонцем зобов'язані розщедритися на 1 євро. На Балеарських островах сонячних днів протягом року багато: щороку податок приносить близько 70 млн. дол. Ці гроші уряд спрямовує на очищення пляжів і прибережної зони від сміття, залишеного туристами.

У Венеції є **податок на тінь**. Запроваджений у 1993 р., він змусив більшість власників магазинів і ресторанів ліквідувати накриття над вітринами або піддашки над входом у свої заклади, щоб на комунальну землю не падала їхня приватна тінь.

«Нудотний податок», або податок на блювоту запроваджено в одному зі штатів Австралії. Цей податок стягується з готелів, бари яких відкрито всю ніч. Вони зобов'язані сплачувати 11% податку на блювоту або закривати свої бари опівночі. Ці кошти перераховуватимуться на заробітну плату двірникам, які прибирають у передранкові години тротуари.

Незвичайні податки країн світу:

Податок на собак справляється в багатьох країнах, щоправда, скрізь - різний. У Швеції – залежно від зросту тварини, а в Норвегії – від довжини, тому в першій віддають перевагу таксам, а в другій – непропорційно високим потворам. Влада спеціальної економічної зони Шаньтоу (Китай) обклала власників собак даниною через багаточисельні напади та укуси цих тварин. Тепер за реєстрацію собаки, що сподобалася, слід заплатити 1,2 тис. дол. і щороку сплачувати по 400 дол. за медичну перевірку.

Верховний суд США підтвердив рішення податкової служби про **стягування податку з чайових**, отриманих ресторанами, кафе і закусочними. Враховуючи те, що в податкових деклараціях чайові не зазначаються, було вирішено збір стягувати «на око», а саме: хазяїнові ресторану або кафе податковий орган надсилатиме рознарядку - скільки офіціанти повинні заробити на чайових, а власник уже сам стягуватиме потрібну суму з барменів та офіціантів.

Податок на кофе-еспreso у Сіетлі. Жителі міста вживають улюблений напій скрізь і у великих кількостях. На думку міської влади, 10% «кавового» податку наповнять міський бюджет, що дасть змогу спрямувати додаткові кошти на фінансування дошкільної освіти і підтримку дітей з бідних родин.

Незвичайні податки країн світу:

У Монтані запроваджено **податок на пересування на снігоходах**, у штаті Нью-Мексіко - **на ловлю форелі**, а в Массачусетсі молодята змушені сплачувати **податок на шлюб**.

Податок на пил. Введений у Вірменії наприкінці ХХ століття. "Обговоривши питання про видалення санітарно-очисними організаціями надлишків пороху у дворах, міністерство економіки ухвалило: населення повинне оплачувати витрати з видалення пилу з розрахунку 1,91 драма за 1 квадратний метр", - засвідчує офіційне звернення.

Гіпсовий податок. Сплачують в Австрії гірськолижники при кожному спуску з гори. Вилучені кошти передаються в австрійські клініки. Згідно із статистикою, в австрійських Альпах щорічно близько 150 тис. лижників отримують травми, а на лікування витрачається приблизно один мільярд шилінгів на рік.

Податок на мир. Утримують його у Гвінейській Республіці, оцінивши кожний рік без війни в суму, еквівалентну 700 бельгійським франкам.

Податок на побутове сміття. Утримується в Болгарії до нинішнього дня; розмір податку встановлюється місцевою владою:

- на житлові будівлі - пропорційно до балансової вартості або залежно від кількості відходів;
- на нежитлові споруди - залежно від виду й кількості контейнерів для збирання відходів;
- у разі якщо на кожен окрему будівлю неможливо визначити вид і кількість контейнерів, податок встановлюється пропорційно до балансової вартості будівлі.
- У середньому в містах плата становить 0,3 - 0,5% від балансової вартості будівель.

Вноситься одночасно з податком на нерухоме майно

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!!!